

Speech Birma-Siam Spoorweg en Pakan Baroe Spoorweg – 17 augustus 2024

Speech 2024

Lieve mensen,

Het is alweer een jaar geleden dat we met ingehouden adem stonden te kijken naar de veteranenkranslegging van de spoorwegveteranen Ed van de Logt, Hendrik Hansen en Jos Wessels. Afgelopen november kwam de 102-jarige Jos Wessels helaas te overlijden. Hij zei nog: ‘als het me lukt ben ik er volgend jaar weer bij’. Helaas, dat mocht niet zo zijn. Het is dus weer even wennen, zo zonder onze trouwe bezoeker. Als overlevende van de hel in Birma zette hij zich in om de herinneringen aan de spoorwegen en haar slachtoffers in leven te houden, en ging hij mee op de eerste pelgrimsreis in 2013 die werd vastgelegd in onze documentaire ‘Het spoor van 100.000 doden’. Vandaag denken we extra aan hem.

De inmiddels 100-jarige Ed van de Logt, hier aanwezig, ging ook mee op die pelgrimsreis. Afgelopen maandag zei hij in een bijzonder stuk in de Volkskrant dat die reis het mooiste moment uit zijn leven is geweest. Toen zij het spoor bezochten in 2013 had hij geen nare herinneringen, maar was er saamhorigheid en kameraadschap. Het was een goede tijd.

En Hendrik Hansen – ook hier aanwezig - stond afgelopen weken in verschillende kranten, in oktober wordt ook hij 100 jaar... In de artikelen krijgen we een beetje zicht op wat hij heeft mee moeten maken en wat de effecten daarvan op hem en zijn gezin zijn geweest en nog steeds zijn.

Als ik hun ervaringen lees word ik weer afgestompt door wat mensen andere levende wezen toch aan kunnen doen. Toch verwijten zij de Japanners niks en spreken zij over troost, houvast en veerkracht die zij in het

leven daarna hebben kunnen vinden. Een inspiratiebron voor ons allemaal.

Vandaag staan we stil bij de verhalen van de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost-Azië. De verhalen van ruim 300.000 dwangarbeiders die aan de Birma-Siam en Pakan Baroe spoorwegen te werk werden gesteld. De verhalen van overlevenden die het na konden vertellen en die voor altijd het leed met hen meedragen. Soms met uitzicht op een nieuw leven, maar ook vaak te beschadigd door de vele trauma's.

Het monument is opgedragen aan de bijna 3800 Nederlandse krijgsgevangenen die aan de absurde omstandigheden zijn overleden. Op de gedenkmuur staan de namen van de krijgsgevangen die omgekomen zijn aan de Birma-Siam spoorweg. Op de bielzen aan de zijkanten staan de namen van de krijgsgevangenen die omgekomen zijn aan de Pakan Baroe spoorweg.

In het hart van het monument staan de drie Boeddhistische pagoden, die symbool staan voor de Driepagoden-pas: de grens tussen Myanmar (Birma) en Thailand (Siam) waar de gevangenen van twee kanten naartoe moesten werken. Daar voor ligt er een drietal plaquettes van zwart marmer, met daarop ook de verwijzing naar de meer dan 100.000 geronselde en overleden Aziatische dwangarbeiders, de zogenoemde romusha's. Ook voor hen is dit monument en ook bij hen staan wij vandaag stil.

Afgelopen november bezocht ik met mijn familie, tijdens de SHBSS-pelgrimsreis de Drie Pagodenpas, waar ook daadwerkelijk de drie pagoden staan. Ik wist dat onze opa hier gevangen had gezeten. Wat ik niet wist is wat Rod Beattie – onderzoeker, gids en expert over de spoorweg – ons vertelde: *'de kampen rondom deze plek waren misschien wel de zwaarste van allemaal, 75% van de gevangenen kwam hier om. Door de*

onbereikbare positie van het kamp was de aanvoer van bijvoorbeeld voedsel nog slechter dan dat die al was.’. Mijn opa zei daar niks over, misschien wist hij het ook niet. Ik gruwel nog steeds van deze statistiek.

Tijdens deze tweejaarlijkse pelgrimsreis reizen we met een kleine veertig man langs verschillende plekken langs de spoorweg, waarbij we de persoonlijke locaties en de verhalen proberen te achterhalen. Het is een reis die we ook volgend jaar weer organiseren en die in het teken zal staan van 80 jaar vrijheid. U kunt zich vanaf vandaag voor deze reis aanmelden. Een werkelijk hoogtepunt van afgelopen jaar.

Ook wat daaromheen gebeurde vond ik erg bijzonder. Zo vertelde ik de avond voordat we vertrokken een vriendin over onze reis waarop zij zei: *‘hé, maar volgens mij was mijn grootvader daar ook krijgsgevangene’*. We gingen samen zoeken en kwamen erachter

dat haar grootvader zelfs overleden is aan de spoorweg. Een week later stuurde ik haar een foto op van zijn graf in Kanchanaburi. Vragen stellen, samen opzoek gaan, het zorgt voor extra verbondenheid.

En het bleef niet bij die ene situatie. Een van m'n beste vriendinnetjes Lieke - vandaag hier met haar broertje voor het eerst op de herdenking – bleek ook een grootvader te hebben die aan de Birma-Siam gevangen zat. Hetzelfde geldt voor iemand die ik op een festival ontmoette, Bar misschien kijk je online mee. Of de fotograaf die ik een tijdje geleden leerde kennen, Daan, ook hier met zijn broer vandaag voor het eerst aanwezig. Of mijn vrienden – want zo mag ik jullie nu vast noemen - van Jong1508 waarvan een groot gedeelte hier vandaag is, ook familieleden aan de spoorwegen, ook hier vandaag voor het eerst aanwezig. Vragen stellen, samen opzoek gaan, het brengt je

nieuwe verbindingen. En die blijven komen, ook voor ons als jeugd.

Ida, onze secretaris, zei afgelopen juni hier in de Kumpulan nog: *'Een paar jaar geleden twijfelde ik of deze verhalen zouden worden doorverteld door jongere generaties, maar ik maak me daar nu totaal geen zorgen meer om...'* Jong1508 is daar een voorbeeld van, met August vandaag als geweldig affiche. Tof, dat je hier vandaag bij bent. Jullie zijn onderdeel van een heel bijzonder jaar voor mij, eentje vol verbinding.

Maar het mooiste daarvan vind ik de verbondenheid die ik voel met de bestuursleden en de vrijwilligers van deze herdenking. Erik Broekroelofs is degene die mij bij het bestuur heeft getrokken, iets waar ik hem eeuwig dankbaar voor ben. Hij heeft zich jarenlang ingezet voor de stichting en heeft dit voorjaar zijn plek als bestuurslid doorgegeven aan een opvolger: Roland

Elzinga. Erik, nogmaals veel dank, en Roland ook dank aan jou dat jij je nog meer voor de stichting wilt inzetten.

En ook een dankwoord aan alle vrijwilligers, en vooral aan hen die er dit jaar voor het eerst bij zijn, en aan degenen die afscheid hebben genomen. We professionaliseren ieder jaar een beetje meer, maar de basis ligt bij jullie. Tot slot een speciale vermelding voor onze ceremoniemeester Thijs Meijer die vandaag bezig is aan zijn 15de herdenking als ceremoniemeester en daarvoor namens het bestuur een gouden Driepagodenspeld voor heeft ontvangen. Thijs ook jij hartelijk bedankt voor je jarenlange inzet voor de stichting.

Je hebt gezegd dat je nog wel even door wilt gaan en daar zijn we blij mee.

Het is vandaag 17 augustus, de Onafhankelijkheidsdag van de Republiek Indonesië, voor sommigen een pijnlijke dag,

voor sommigen een feestelijke dag. Een datum om toch even bij stil te staan. Er is gelukkig inmiddels ruimte voor het perspectief van de ander, *door de ogen van de ander*.

Iets wat we teruggaan zien in het themajaar 80 jaar vrijheid. Een thema dat ruimte biedt voor extra erkenning van de geschiedenis, voor waakzaamheid voor de onvrede in het heden, maar ook vraagt om morele reflectie voor ons handelen in de toekomst.

“Als ‘t kàn, met zachtheid, maar als ‘t moet, zonder vrees.” Schreef Multatuli ooit.

Laten we blijven herinneren. Laten we genieten van onze vrijheid, zacht zijn voor elkaar. Laten we dansen en onszelf verwonderen over wat er om ons heen gebeurt. En als dat niet lukt, laten we er dan samen van blijven dromen, opdat dat moment ooit weer aanbreekt. En als je het

idee hebt je verloren te voelen, weet dat we elkaar dan hier kunnen blijven vinden.

Ed van de Logt en Hendrik Hansen, ik denk dat het mooiste moment van de herdenking er weer aankomt: willen jullie de veteranenkrans leggen?

Dank u wel.

Intro

- Spokenword
- Jong1508

Wat informatie over het monument:

- - pagoden
- - herdenkingsmuur
- - ruilsen
- - drie verschillende plaquettes (krijgsgevangenen en dwangarbeiders)

Slot

- Driegeratiekransen
- Veteranenkrans

Franklin Leonard de la Fosse

Voor wat het waard is. Zo begon een mail die wij als bestuur een paar weken geleden kregen. Ik las hem op zondagavond 28 juli.

Laten we genieten van het leven, realistisch en optimistisch. Onszelf en al onze zwarte kanten in de spiegel aan blijven kijken, ze onderzoeken, ze laten weken. Misschien af en toe met de juiste steun van iemand die daarin is gespecialiseerd.

Henk Beekhuis (nu overgenomen door het Indische Herinneringscentrum)

Afgelopen april hebben wij als bestuur afscheid genomen van onze voormalige voorzitter, spoorzoeker tot in den puntjes en inmiddels goede vriend Erik Broekroelofs. Wie had dat gedacht na 2017, dat we samen in een bestuur van zo'n mooie stichting zouden zitten. Ik twijfel nog weleens over waarom ik dit doe en ik zal ook eerlijk toegeven dat de druk van verantwoordelijkheid me soms te veel wordt.

Maar mijn conclusie is telkens weer steevast: ik doe dit omdat het zo belangrijk is. En omdat het mij zoveel brengt. De verbindingen met mensen die we hier maken, door onze verhalen te delen, vragen te stellen en naar elkaar te luisteren. Stil te staan. Maar het is ook genieten, de liefde voelen en de dankbaarheid die door ons heen stroomt. Het is het lijden van de geschiedenis in het heden zien, in individuele vorm.

Afgelopen jaar heeft het mij weer totaal verbaasd hoeveel verbindingen er zijn in de maatschappij. Het kwam allemaal samen.

De vraag waarom ik me in mijn vrije uren bezighoudt met de organisatie van de herdenking en met de stichting, houd me zeker af en toe bezig.

Bar, Manouk, Lieke, Geerdien, Daan, August, Juul, Ruben, Bo, Ervine, Valerie, Emily,

Franklin Leonard de la Fosse

Voor wat het waard is. Zo begon een mail die wij als bestuur een paar weken geleden kregen. Ik las hem op zondagavond 28 juli. Een dag nadat ik bij het Indiëmonument was geweest in Rotterdam. Het was onverwacht heel emotioneel en ik ging daar afgestompt weg. De dag werd wel beter, maar die zondag ging het weer op en neer. Waarom in godsnaam doe ik dit eigenlijk? De gedachte dat ik ook gewoon zorgeloos op Lowlands kan staan net als veel van mijn vrienden, bekriipt me zo af en toe.

Vandaag staan we stil bij verhalen van de Tweede Wereldoorlog in Zuidoost-Azië. De verhalen van ruim 300.000 dwangarbeiders die aan de Birma-Siam en Pakan Baroe spoorwegen te werk werden gesteld. De verhalen van overlevenden die het na konden vertellen en die voor altijd het leed met hen meedragen. Soms met uitzicht op een nieuw leven, maar ook vaak te beschadigd door de vele trauma's.

Het zijn de verhalen van bijna 3800 Nederlandse krijgsgevangenen die aan de absurde omstandigheden zijn overleden en waarvan hun namen hierachter op de gedenkmuur en de spoorrailsen staan opgetekend.

En het zijn de verhalen van de buitenlandse overledenen. Van die ruim 300.000 gevangenen, overleden er ruim 185.000. Dat is een onwerkelijk getal, voor mij totaal onvoorstelbaar. Per dag zijn dat 145 mensenlevens over een periode van drie-en-een-half jaar. In vijf dagen tijd zouden wij hier dus niet meer zijn. Niet voor niets worden het de Dodenspoorwegen genoemd: voor elke biels een dode.